

Yttrande
Dnr S2020/09214
Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm den 18 december 2020

Promemoria Covid-19-lag

Sammanfattande synpunkter

Svensk biblioteksförning ställer sig bakom förslaget att införa en tillfällig pandemilag för att ge ytterligare möjligheter att vid behov stoppa smittspridningen i samhället. Nuvarande ordning med allmänna råd är ett alltför trubbigt och otydligt instrument för att uppnå detta och har lett till varierande tolkningar över landet. Lagstiftningen måste samtidigt användas med stor försiktighet för att inte inskränka våra demokratiska fri- och rättigheter.

Svensk biblioteksförning ställer sig, med betydande invändningar som utvecklas nedan, bakom förslaget att en tillfällig pandemilag ska omfatta landets bibliotek. Det kan finnas tillfällen då man på grund av smittspridningen måste stänga bibliotekens lokaler för besökare. En sådan åtgärd kan bara accepteras om det sker för en mycket begränsad period och att kraven i bibliotekslagen fortsatt kan uppfyllas.

Svensk biblioteksförning ställer sig bakom förslaget att en föreskrift som regeringen meddelat med stöd av lagen ska underställas riksdagen. När det gäller en eventuell inskränkning av bibliotekens verksamhet bör dock ett sådant beslut underställas riksdagen omedelbart.

Svensk biblioteksförning vill särskilt framhålla att:

- beskrivningen av att bibliotek är en plats för kultur- och fritidsverksamhet är alldeles för snäv. Biblioteken är en grundläggande del av vår demokrati och har ett mångfacetterat uppdrag inom utbildning, folkbildning och kultur. Bibliotek och deras verksamhet går inte att jämföra med gym och campingplatser
- den föreslagna lagstiftningen bör i linje med ovan arbetas om så att bibliotek behandlas separat från övriga verksamheter, vilka omfattas under avsnittet 9.2 *Platser för fritids- och kulturverksamhet.*

Allmänt

Biblioteken är till för alla och är en viktig del av Sveriges demokratiska infrastruktur. Demokratiska och hållbara samhällen bygger samtidigt på delaktighet på jämlika villkor. Vi ser ett antal utmaningar i dagens Sverige: hållbarhet, livslångt lärande, integration, demografi och digitalisering. Vi ser också ökande klyftor mellan människor och mellan olika delar av landet. Biblioteken spelar en viktig roll inom alla dessa områden. Dessa utmaningar blir än större under den pandemi som Sverige nu genomlever.

Sverige är mitt uppe i den andra vågen av en allvarlig pandemi och som ett resultat av det är verksamheten vid landets bibliotek på många platser starkt begränsad. Det kan handla om att bibliotek är helt stängda för besökare eller att tjänsterna som erbjuds är kraftigt inskränkta. I Östergötlands län är exempelvis samtliga 44 folkbibliotek stängda sedan i slutet av oktober.

Stängningarna och/eller inskränkningarna som just nu gäller sker med stöd av de allmänna råd som Folkhälsomyndigheten utfärdat för olika regioner i landet. Men trots att samma råd gällt för nästan alla regioner har tillämpningen av dem avseende bibliotek varierat. Vissa kommuner har klassat biblioteken som samhällsviktig verksamhet och håller sina bibliotek fortsatt öppna, efter att ha anpassat lokalerna för att de ska kunna bedriva verksamhet på ett säkert sätt. På andra orter har man stängt sina bibliotekslokaler och anpassat sin verksamhet efter dessa förutsättningar. Detta skapar otvetydigt bristande likvärdighet för användarna.

Erfarenheterna visar att biblioteken får betydligt svårare att uppfylla de krav som ställs i bibliotekslagen om verksamheterna begränsas av smittspridningsskäl. Detta gäller särskilt de prioriterade områden/grupper som bibliotekslagen pekar ut. Detta skapar ökade klyftor som kan ge långsiktiga effekter, såsom ökat utanförskap, om restriktionerna blir långvariga. Det riskerar också att minska tilliten i samhället. Ytterligare en konsekvens är att stängda bibliotekslokaler gör att många inte kan använda biblioteket för sina myndighetskontakter; som att exempelvis söka försörjningsstöd. Detta är inte en uppgift för folkbiblioteken, men på grund av minskad närvaro av myndigheter och banker på många orter är det vanligt att människor vänder sig till sitt lokala folkbibliotek för att få hjälp med sådana frågor.

Samtidigt gör pandemin att biblioteken tänker nytt och kreativt för att kunna möta användarna på nya sätt. Det kan handla om uppsökande verksamhet, ökade inslag av digital verksamhet samt omprioritering för att möta en ökad efterfrågan på e-medier.

Sammantaget vill vi dock vara tydliga med att en inskränkning av bibliotekens möjligheter att uppfylla sitt uppdrag kan få allvarliga konsekvenser för människors rätt till åsikts- och yttrandefrihet som det uttrycks i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Det går också emot flera av de globala målen för hållbar utveckling.

Den pågående pandemin orsakar sjukdom och lidande i en omfattning vi inte upplevt på många år, i Sverige och i stora delar av världen. Hela samhället har fått ställa om och gemensamt ta ansvar för att begränsa smittspridningen och minska onödigt lidande. Det finns därför anledning att ha en lagstiftning som vid vissa behov kan användas för att stoppa

smittspridningen. Den ska, som det beskrivs i promemorian, användas med stor försiktighet för att inte inskränka våra demokratiska fri- och rättigheter. Vi har dock, som tidigare nämnts, invändningar mot delar av utformningen.

Vår allvarligaste invändning är att biblioteken i promemorian jämföras med gym, badhus och campingplatser. Biblioteken beskrivs vidare som en plats där man får tillgång till internet och söka information – deras verksamhet handlar om så mycket mer. Detta bör avspeglas i en framtida pandemilag och därför bör biblioteken behandlas skilt från övrig verksamhet under avsnitt 9.2.

På grund av bibliotekens stora betydelse för den demokratiska utvecklingen menar vi också att ett beslut om att stänga eller inskränka bibliotekens verksamhet bör underställas riksdagen omgående efter att en sådan föreskrift utfärdas av regeringen. Förutsatt att våra invändningar beaktas, samt att inskränkningarna pågår under en begränsad period, kan vi ställa oss bakom regeringens förslag till Covid-19-lagstiftning.

I detta ärende har Svensk biblioteksförningens generalsekreterare Karin Linder beslutat. Björn Orring har varit föredragande.